

СТАНОВИЩЕ

**за дисертацията на Светлана Кирилова Божилова на тема „Семиотични аспекти на телевизионното творчество”, представена за присъждане на ОНС „доктор”,
направление 3.5 Обществени комуникации и
информационни науки**

от проф. дсн Снежана Борисова Попова, СУ „Св. Климент Охридски“,
Факултет по журналистика и масова комуникация

Дисертацията на Светлана Божилова има сложната съдба да е сътворена в своите основни положения в средата на 80-те години на ХХ век и да бъде защитавана днес – в „епохата на интернет“, „цифровото време“, „ерата на новите медии“. Това дава повод за някои преценки и преоценки.

От позициите на тогавашното Сега семиотичната визия към медиите се свързва с прилагането на модерно знание; повече дори – едва ли има медиен изследовател, който изцяло да я пренебрегва в своите анализи. Семиотиката предлага понятиен апарат и инструментариум, предполагащи осъществяването на едно научно изследване. Бих добавила, че когато Светлана Божилова започва работата по дисертацията си, теоретичните разработки са не изключение, а по скоро правило, и в този смисъл изборът на тема е обоснован, а и допълнително защитен с познанията на авторката в областта на телевизионната специфика.

От позициите на днешното „Сега“ работата попада сред дисертациите с много сериозен теоретичен фундамент – демонстрирано е знание за основни научни школи, автори и виждания, което свидетелства за солидна образованост на докторантката и за свободно боравене с избраната научна материя. Теоретичните основи на дисертацията се градят включително чрез значими трудове на руски (и от бивши съветски републики) учени, които за по-младите автори днес често са езиково недостъпни (М. Мамардашвили, изследователите от Тартуската школа и пр.). Към това следва да се прибави, че основните положения на труда, обогатени с нови идеи в областта на философията, семиотиката и медиите, остават валидни и днес; позволявам си тук да припомня

споделяното от мнозина виждане, че времето на големите теории отминава през вече отминалия век.

Събирайки всички изказани съображения, считам темата на дисертацията на Светлана Божилова все така значима, а самия текст – напълно съответен на изискването (ЗРАС) „да показва задълбочени теоретични знания по съответната специалност и способности за самостоятелни научни изследвания“. Що се отнася до съответствието на труда с второто изискване на вече цитирания чл.6 (3) – трудът да съдържа научни и научноприложни резултати, които да представляват оригинален принос в науката – за него ще стане дума в текста по-долу.

Както беше казано, в средата на 80-те години авторката на дисертацията е предизвикана от възможността да заложи на семиотиката в анализа на телевизионните творби. (Позволявам си да припомня, че значимите преводи на основни семиотични текстове на български език се появяват основно след 1990, когато първият вариант на оценяваната дисертация е вече факт. Става дума за двутомника „Семиотика“ – „Материята на мисълта“ и „Между нещата и думите“, съставен от Иван Младенов и публикуван през 1991, а така също и за сборника с текстове на Умберто Еко „Семиотика и философия на езика“, публикуван през 1993.) В прилагането на семиотичния подход и инструментариум към телевизионния език и текст се очертава предметът на изследването (формулиран на с. 6-7 на дисертацията), който си позволявам синтетично да изкажа така: телевизионният език като хетерогенна система, способна да превежда художествените езици и да произвежда телевизионна реалност чрез определени типове телевизионен текст и повествование. Веднага ще добавя, че авторката не пренебрегва ограниченията на семиотичния поглед към текстове и послания (с.16) и на много места го поставя в отношения с различни други подходи със съответна различна продуктивност.

Основният резултат от работата на докторантката е представянето на телевизионния език и текст на моделно равнище. Историческият преглед на съотносимите към изследователските задачи теории и автори е „увертюра“ към едно последователно въвеждане на понятия (основно в глава I) и към операционализирането им в следващите раздели на дисертацията. Приложимостта на изследователския резултат може да се прецени като апробирана: използван е в методологията на най-мощното за времето си изследване на телевизионното послание („Телевизията в живота на

българина“, 1987/88, ръководител проф. д.н. Елит Николов), а по-късно – в последващи медийни изследвания.

Неминуемата краткост на това становище ме насочва отгук-нататък към акцентирание на онези постижения в дисертационния труд, които ми изглеждат най-важни, и същевременно попадат в най-висока степен в близост до собствените ми научни занимания и компетентности.

Като достойнство на труда ще отбележа най-напред, че Светлана Божилова прилага семиотичния инструментариум в постоянна връзка с комуникационните теории. Предвид обстоятелството, че семиотиката изследва процесите на общуване при задължително преминаване през субект-обектното равнище, през особеностите на съобщението (с. 123 от дисертацията), то развитието на анализа би могло да се разгърне и по други начини – по посока на езикознанието, теорията на текста, логиката и т.н. В труда обаче идеята за комуникационен обмен присъства систематично – заложена е в дълбочина чрез разбирането за знаците като „снимащи“ човешкото мислене и взаимодействие.

Ще изтъкна също така като ценни съдържащите се в дисертацията размишления за отношенията между изразните пластове в телевизионната творба. Авторката схваща телевизионния език като изобразяване на движение в различни знакови форми и търси закономерността, която осигурява тяхната „съвместна работа“. Защищава се идеята (глава II на труда), че водещата нишка е продукт от функционалното натоварване на различните изразни пластове, всеки от които е способен да поеме повествованието и също така е готов да го отстъпи в следващ момент. В динамиката на изразните пластове – знаци и кодове, намиращи се, ако цитирам докторантката, „в различни ситуации на семиозис“ – функционира телевизионният език и се поражда телевизионните послания.

Заслужава подчертаване и защитеното в дисертацията виждане за телевизионния език като интерпретатор на художествените езици (глава 3). Според авторката (с. 115) интерпретацията на творби от други изкуства трябва да върви „по обратен ред“ – телевизионните творци трябва да имат своето „художествено обобщение на текста“ и едва след това да го разпредметят според изразните възможности на телевизионния език. Това разбиране отрежда водеща роля на телевизионната изразност и на

способността на творците да я приведат във възможност да „превежда“ поезията, музиката, киното, драмата и т.н.

Ще отбележа още обосноваването от авторката (в глава V) текстови структури, представящи телевизионното послание в естествена връзка с разказната форма и телевизионните средства за предаването ѝ. Тази част от труда, както и краткият анализ на времевите характеристики на живото предаване в последната VI глава, подлежат на по-нататъшно разгръщане в текстове по посока на рецепцията на телевизионната продукция (предвид видимата днешна ориентация на телевизиите към директните предавания).

На финала на това становище ще кажа, че авторката на труда е свързана с правенето, изучаването и ръководенето на телевизията в България. Работила е в Българската национална телевизия, в регулацията на електронните медии (член на НСРТ в периода 1998-2000) и в медийната експертиза на национално и европейско равнище. Участва в създаването и управлява университетската телевизия „Алма Матер“. Преподава на студентите по журналистика специализирани телевизионни дисциплини.

Предвид всички изказани по-горе съображения, преценявам рецензирания труд като самостоятелно научно изследване, изцяло съответно на изискванията за присъждане на ОНС „доктор“.

Считам за напълно обосновано присъждането на ОНС „доктор“ на Светлана Кирилова Божилова в професионалното направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки.